

پردیس بین الملل
گروه روابط بین الملل

جنبش عدم تعهد فرصتی برای منافع ملی ایران

از
علیرضا باژرنگ

استاد راهنما
دکتر رضا سیمبر

استاد مشاور
دکتر ارسلان قربانی

اسفند ۱۳۹۱

تقدیم به مادرم:

مادرم، آنکه آفتاب مهرش در آستانه قلب،
بمخنان پابر جاست و هرگز غروب نخواهد کرد

غلمسار جاودانی مادراست چشم سار مهربانی مادراست

تقدیم بابوسه بردستان پدرم:

به او که نمی دانم از بزرگی اش بگویم یا مردانگی سخاوت، سکوت، مهربانی و....

پدرم راه تعلم زندگیست پدرم دهنخوشی همیشگیست

تقدیم به همسر صبورم:

که در ایام تحصیلم با عطف و مهرت، مرات آن را متحمل شد و با صبر و شکیبایی خود مرا به بخارش بهترین نوشتار ترغیب نموده است.

سپاس‌گذاری

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند . و سلام و درود بر محمد (ص) و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان وامدار وجودشان است؛ و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز... سلام و درود به روح بلند و ملکوتی حضرت امام (ره) بنیان گذار نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران با سلام و درود بر روان پاک شهدا که با نثار خون خود درخت پر برکت جمهوری اسلامی ایران را آبیاری نمودند و با سلام و درود به رهبر عزیزمان حضرت آیت الله خامنه ای و آرزوی موفقیت برای دولت خدمتگزار.

امیر فصاحت و بلاغت در حکمتی بی همتا درافشانی کرد که :

((هرکس مرا حرفی آموزد تا ابد مرا بنده خویش می سازد))

به ثمر رسیدن موفقیت آمیز هر خدمتی تنها در سایه توجهات خداوند و تلاش انسانهاست پس سپاس خدای را که شایسته سپاس است اراده جهان آفرین براین تعلق داشت تا جویندگان بهرورزی از راه شناخت بزرگ ، مریی خویش را همچون برگنجینه معرفت او ، توان تسخیر قلل شکوهمند نیکبختی را پیدا کند و زلال گواری دانش و بینش را با صعود براین چکاد بلند پایه بدست آرند . هم اکنون که به فضل الهی باعث موباهات اینجانب می باشد که دوتن از اساتید خوش نام و چهره های علمی و اجرایی کشور عزیزمان که با وجود مشغله های کاری فراوان ، راهنمایی و مشاوره پایان نامه اینجانب را قبول زحمت فرموده و همواره در مسیر تحقیق و نگارش ای پایان نامه نهایت لطف را به بنده داشتن د و بی تردید اگر رهنمودهای دلسوزانه استاد فرزانه جناب آقای دکتر سیمبر و عنایات خاصه استاد ارجمند جناب آقای دکتر ارسلان قربانی نبو د این پژوهش به این خوبی به اتمام نمی رسید پس برخورد فرض می دانم که خاضعانه از زحمات بی دریغ و تواضع علمی این عزیزان که هردواین بزرگواران از چهره های علمی و سیاسی و افتخار آفرینان جمهوری اسلامی ایران می باشند کمال تشکر و قدر دانی نموده و توفیق روز افزون ایشان را در این راه از آستان حضرت احدیت مسئلت نمایم .

رمن الله التوفیق

علیرضا باژرنگ

فهرست مطالب

.....ی	چکیده فارسی
.....ک	چکیده انگلیسی
.....۱	فصل اول: کلیات تحقیق
.....۲	۱-۱- مقدمه
.....۳	۲-۱- بیان مسأله
.....۵	۳-۱- سوالات تحقیق
.....۵	۱-۵- اهداف تحقیق
.....۷	فصل دوم: تاریخچه و ادبیات تحقیق
.....۸	۲-۱- مروری بر جنبش عدم تعهد
.....۸	۲-۱-۱- مروری بر تاریخچه اجلاس جنبش عدم تعهد:
.....۹	۲-۱-۲- ساختار جنبش عدم تعهد:
.....۱۲	۲-۱-۳- منافع جمهوری اسلامی ایران و جنبش عدم تعهد:
.....۱۳	۲-۱-۴- سازوکارها و راهکارهای اجرایی جنبش عدم تعهد:
.....۱۷	۲-۱-۵- ارگانهای جنبش عدم تعهد:
.....۲۳	۲-۱-۷- اهداف و استراتژی های اصلی جنبش عدم تعهد
.....۲۴	۲-۱-۸- نقاط قوت جنبش عدم تعهد

.....۲۴	۲-۱-۹- نقاط ضعف جنبش عدم تعهد
.....۲۵	۲-۱-۱۰- عوامل ناکارآمدی جنبش عدم تعهد
.....۲۶	۲-۲- توسعه و کشورهای عضو جنبش عدم تعهد
.....۲۶	۲-۲-۱- بررسی چالشها و چشم انداز توسعه در کشورهای عضو جنبش عدم تعهد
.....۲۸	۲-۲-۱-۱- تعاریف توسعه:
.....۳۱	۲-۲-۱-۲- نقد و بررسی نظری های توسعه
.....۳۷	۲-۲-۱-۳- جهان سوم ، جنبش عدم تعهد و مسئله توسعه نفاذگی
.....۴۴	۲-۲-۱-۳- کشورهای کمتر توسعه یافته ی جنبش و مسئله توسعه
.....۵۶	۲-۳- ارتباطات فرهنگی و جنبش عدم تعهد:
.....۵۶	۲-۳-۱- ارزیابی تبادل فرهنگی با تأکید بر نقش دیپلماسی فرهنگی در بین کشورهای جنبش عدم تعهد
.....۶۳	۲-۳-۲- آسویب شناسی مناسبات بین فرهنگی غیر متعهدها
.....۷۲	۲-۴- جهانی شدن و جنبش عدم تعهد
.....۷۳	۲-۴-۱- تاثیر شکل گیری جنبش عدم تعهد بر جهانی شدن
.....۷۹	۲-۴-۲- جهانی شدن و جنبش عدم تعهد: بطلد های متفاوت
.....۸۵	۲-۵- جنبش عدم تعهد در افق بیخرو
.....۹۴	فصل سوم : روش شناسی
.....۹۵	مقدمه

.....۹۵.....	۳-۱- روش تحقیق
.....۹۸.....	۳-۲- افق زمانی پژوهش
.....۹۸.....	۳-۳- جامعه آماری
.....۹۹.....	۳-۴- نمونه آماری و روش نمونه گیری
.....۹۹.....	۳-۵- تعیین حجم نمونه:
.....۱۰۱.....	۳-۶- منابع و روش جمع آوری اطلاعات
.....۱۰۲.....	۳-۷- طراحی ابزار اندازه گیری
.....۱۰۲.....	۳-۸- اعتبار ابزار اندازه گیری
.....۱۰۳.....	۳-۹- روش جمع آوری و تجزیه و تحلیلی اطلاعات
.....۱۰۴.....	فصل چهارم: یافته های تحقیق
.....۱۰۵.....	۴-۱- مشخصات پاسخگوین
.....۱۰۵.....	۴-۱-۱- سن پاسخگوین :
.....۱۰۵.....	۴-۱-۲- جنسیت :
.....۱۰۶.....	۴-۱-۳- وضعیت تاهل :
.....۱۰۷.....	۴-۱-۴- تحصیلات :
.....۱۰۸.....	۴-۱-۵- وضعیت شغلی :
.....۱۰۹.....	۴-۲- سوالات اصلی

۱-۲-۴- «شما اخبار مربوط به برگزاری اجلاس سران عدم تعهد در تهران را چقدر دنبال کردی؟»

۱۱۹.....

۲-۲-۴- «به نظر شما کشورمان در رسیدن به اهداف خود در خلال برگزاری اجلاس تا چه حد موفق بود؟»

۱۱۵.....

۳-۲-۴- «به نظر شما برگزاری اجلاس سران جنبش عدم تعهد تا چه حد توانست جایگاه ایران را به عنوان یکی از قدرتهای مؤثر

در روابط بین المللی، بیش از پیش نشان دهد؟»

۱۱۲.....

۴-۲-۴- «به نظر شما دولت با برگزاری این اجلاس تا چه حد توانست موضع گویی اخیری کشورهای غربی علیه ایران (منزوی کردن

ایران) را بی تاغی نماید؟»

۱۱۳.....

۵-۲-۴- «عملکرد رسانه های داخلی بوئژه صدا و سیما در انعکاس اخبار مربوط به برگزاری اجلاس سران عدم تعهد تا چه حد

مناسب بود؟»

۱۱۴.....

۶-۲-۴- مهمترین اهدافی که جنبش عدم تعهد در ۱۵ دوره گذشته به تصویب رسانده در ذیل می آید. به نظر شما این جنبش تا چه

حد در تحقق آنها موفق بوده است؟

۱۱۷.....

۷-۲-۴- به نظر شما ریاست دوره ای جمهوری اسلامی بر جنبش در تحقق اهداف فوق چه تاغی خواهد داشت؟

۱۱۷.....

۸-۲-۴- موارد تصویری و اعلام شده فرهنگی جنبش به شرح زیر هستند. این اصول در دوران ریاست جمهوری اسلامی بر اجلاس

جنبش عدم تعهد تا چه حد محقق خواهد شد؟

۱۱۸.....

۹-۲-۴- به نظر شما در شرایط کنونی میزان تاغی گذاری جنبش در صحنه بین المللی تا چه حد است؟

۱۲۰.....

۱۰-۲-۴- به طورکلی آنچه جنبش عدم تعهد را با توجه به ریاست دوره ای جمهوری اسلامی ایران چگونه ارزیابی می کنی؟ ۱۲۱

۱۲۲.....

فصل پنجم:

۱۲۲.....

نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۲۳.....

نتیجه گیری:

فهرست جداول

جدول شماره (۴-۱) میانگین و دامنه سن

۱۰۵

جدول شماره (۴-۲) توزیع پاسخگوین بر حسب «جنسیت»

۱۰۵

جدول شماره (۴-۳) توزیع پاسخگوین بر حسب «وضعیت تاهل»

۱۰۶

جدول شماره (۴-۴) توزیع پاسخگوین بر حسب «تحصیلات»

۱۰۷

جدول شماره (۴-۵) توزیع پاسخگوین بر حسب «وضعیت شغلی»

۱۰۸

جدول شماره (۴-۶) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال «شما اخبار مربوط به برگزاری اجلاس سران عدم تعهد در تهران را چقدر دنبال

۱۰۹

کردی؟»

جدول شماره (۴-۷) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال « به نظر شما کشورمان در رسیدن به اهداف خود در خلال برگزاری اجلاس تا چه

۱۱۰

حد موفق بود؟»

جدول شماره (۴-۸) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال

۱۱۲

«به نظر شما برگزاری اجلاس سران جنبش عدم تعهد تا چه حد توانست جایگاه ایران را به عنوان یکی از قدرتهای مؤثر در روابط بین المللی، بیش از پیش نشان

۱۱۲

دهد؟»

جدول شماره (۴-۹) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال « به نظر شما دولت با برگزاری این اجلاس تا چه حد توانست موضع گوی اختری

۱۱۳

کشورهای غربی علیه ایران (منزوی کردن ایران) را بی تاثیر نماید؟»

جدول شماره (۴-۱۰) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال «عملکرد رسانه های داخلی بویژه صدا و سیما در انعکاس اخبار مربوط به برگزاری اجلاس سران عدم تعهد تا چه حد مناسب بود؟»
.....۱۱۵.....

جدول شماره (۴-۱۱) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال « مهمترین اهدافی که جنبش عدم تعهد در ۱۵ دوره گذشته به تصویب رسانده در ذیل می آید. به نظر شما این جنبش تا چه حد در تحقق آنها موفق بوده است؟»
.....۱۱۶.....

جدول شماره (۴-۱۲) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال « به نظر شما ریاست دوره ای جمهوری اسلامی بر جنبش در تحقق اهداف فوق چه تاثیری خواهد داشت؟»
.....۱۱۷.....

جدول شماره (۴-۱۳) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال « موارد تصویری و اعلام شده فرهنگی جنبش به شرح زی هستند. این اصول در دوران ریاست جمهوری اسلامی بر اجلاس جنبش عدم تعهد تا چه حد محقق خواهد شد؟»
.....۱۱۸.....

جدول شماره (۴-۱۴) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال « به نظر شما در شرایط کنونی میزان تاثیر گذاری جنبش در صحنه بین المللی تا چه حد است؟»
.....۱۱۹.....

جدول شماره (۴-۱۵) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال « به طور کلی آینده جنبش عدم تعهد را با توجه به ریاست دوره ای جمهوری اسلامی ایران چگونه ارزیابی می کنید؟»
.....۱۲۰.....

فهرست نمودارها

.....106..... نمودار شماره (۴-۱) توزیع پاسخگوین بر حسب «جنسیت»

.....106..... نمودار شماره (۴-۲) توزیع پاسخگوین بر حسب «وضعیت تاهل»

.....108..... نمودار شماره (۴-۳) توزیع پاسخگوین بر حسب «تحصیلات»

.....109..... نمودار شماره (۴-۴) توزیع پاسخگوین بر حسب «وضعیت شغلی»

نمودار شماره (۴-۵) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال «شما اخبار مربوط به برگزاری اجلاس سران عدم تعهد در تهران را چقدر دنبال کردید؟»
.....110.....

نمودار شماره (۴-۶) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال « به نظر شما کشورمان در رسیدن به اهداف خود در خلال برگزاری اجلاس تا چه حد موفق بود؟»
.....111.....

نمودار شماره (۴-۷) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال «به نظر شما پیگیری اجلاس سران جنبش عدم تعهد تا چه حد توانست جایگاه ایران را به عنوان یکی از قدرتهای مؤثر در روابط بین المللی، بیش از پیش نشان دهد؟»
.....113.....

نمودار شماره (۴-۹) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال «عملکرد رسانه های داخلی بویژه صدا و سیما در انعکاس اخبار مربوط به برگزاری اجلاس سران عدم تعهد تا چه حد مناسب بود؟»
.....115.....

نمودار شماره (۴-۱۰) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال به نظر شما ریاست دوره ای جمهوری اسلامی بر جنبش در تحقق اهداف فوق چه تاثیری خواهد داشت؟
.....118.....

نمودار شماره (۴-۱۱) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال « موارد تصویری و اعلام شده فرهنگی جنبش به شرح زی هستند. این اصول در دوران ریاست جمهوری اسلامی بر اجلاس جنبش عدم تعهد تا چه حد محقق خواهد شد؟»
.....119.....

نمودار شماره (۴-۱۲) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال « به نظر شما در شرایط کنونی میزان تاثیر گذاری جنبش در صحنه بین المللی تا چه حد است؟»
.....120.....

جدول شماره (۴-۱۵) توزیع پاسخگوین بر حسب سوال « به طور کلی آینده جنبش عدم تعهد را با توجه به ریاست دوره ای جمهوری اسلامی ایران چگونه ارزیابی می کنید؟»
.....121.....

جنبش عدم تعهد فرصتی برای منافع ملی ایران گردآورنده: علیرضا باژرنگ

حدود پنج دهه پیش، یعنی در سال ۹۶۱ میلادی در فضای جنگ سرد و شرایط دو قطبی حاکم بر جهان، زمینه برای پیدایش جنبش عدم تعهد هموار گردید. در این زمان، کشورهایی که به دنبال استقلال، هویت و حفظ قلمرو ملی، فرهنگی و جغرافیایی خود بودند، در واکنش به بلوک بندی شرق و غرب به فکر همگرایی افتادند که بعدها به غیرمتعهدها معروف شدند. در سال ۱۹۶۱ میلادی اولین اجلاس سران عدم تعهد در بلگراد برگزار گردید. ایران که به دلیل وابستگی به غرب و عضویت در پیمان نظامی ستو از عضویت در این جنبش محروم مانده بود، سرانجام در سال ۱۹۷۹ میلادی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به این جنبش پیوست. مسأله رویارویی با یکجانبه گرایی نظام سلطه، بلوک بندی غرب و شرق، مسأله استعمار، نظام آپارتاید و بسیاری مسائل دیگر که کشورهای جهان سوم و توسعه نیافته با آنها درگیر بودند به نوعی یک جبهه مشترک میان اعضاء ایجاد کرد این جنبش علیرغم فراز و فرودها و موانع و چالش های بسیار در شرایط تاریخی گوناگون توانسته است تا به حال گفتمان محوری خود را حفظ نموده و از اصول بنیادین و اولیه خویش دفاع کند. در نگاه کلی می توان گفت که پیوستن جمهوری اسلامی ایران به این جنبش از یک سو، فرصت مغتنمی برای طرح بسیاری از ارزش ها و آرمان های اسلامی را فراهم آورده و از سوی دیگر زمینه را برای به کرسی نشاندن بسیاری از خواسته های مشترک اعضای جنبش همواره نموده است. حضور ایران در اجلاس های گذشته جنبش حتی در زمان هشت سال جنگ تحمیلی، حضوری فعال و سازنده بوده است. با روی کار آمدن دولت نهم، طرح گفتمان مدیریت مشترک جهانی و لزوم همبستگی و مشارکت همه کشورها در مدیریت و رهبری جهان، در واقع موجب احیاء فکری اصول اولیه جنبش گردید. گفتمان دولت نهم و دهم در سیاست خارجی با طرح اصل معنویت و گفتمان مدیریت جهانی در واقع نقش سازنده خود را به نوعی در بیداری ملت ها و باز اندیشی تاریخ استعماری ایفا کرد. با توجه به اینکه میزبانی شانزدهمین اجلاس سران جنبش عدم تعهد در شهریورماه سال جاری در تهران برگزار گردید، فرصت مبارکی فراهم شد تا جمهوری اسلامی ایران از این تربیون جهانی برای بازاندیشی در عملکرد گذشته جنبش، چشم انداز آینده آن، تقویت و ارتقای ساختار و هویت آن در راستای همگرایی بیشتر اعضاء، نقش سازنده خود را ایفا کند. بی تردید، آشنایی با تاریخچه تحولات و سیر جهانی جنبش، موانع و چالش های آن، سیر گفتمانی آن در پنج دهه اخیر، مسائل و محورهای اصلی در بیانیه های اجلاس یکم تا پانزدهم، آسیب شناسی، چشم انداز آینده و نحوه نقش آفرینی ایران و منافع جمهوری اسلامی ایران در این جنبش از اهمیت بعد محتوایی آن، مفید فایده واقع گردد.

کلید واژه: شانزدهمین کنفرانس جنبش عدم تعهد (NAM)، علائق ملی، جنبش، سلطه، یکجانبه گرایی، بازسازی نظام بین المللی

An opportunity for Iranian national interests

Alireza Bazhrang

Problem statement, hypotheses and objectives: About five decades ago, namely in 1961, in the Cold war context and the bipolar situation overwhelming the world, it was a favorable ground for Non aligned movement to emerge. Under these circumstances the countries that preservation of cultural identity and geographical entity, embarked on integration and solidarity. This group was dubbed later Non –aligned countries. in 1961 the first round of NAM session was held in Belgrad. Iran that was once divested of membership right due to Cento partnership, could join NAM in 1979 following the Islamic revolution victory. The concepts of encounter with the unilateralism of hegemonic order, imperialism, bipolar system, apartheid and many other Third World issues that were common concerns among the members helped create a common front of solidarity against the bipolar system and unequal international order. In fact the movement has preserved its central discourse and defended its main values and axioms in spite of various ups and downs in the course of time. As a general view, the IRI membership not only paved the way for expression of many Islamic ideals and doctrines, but also has solidified many common voices. Presence of IRI in the previous conferences and even its contribution during the imposed 8 year war was effective. The ninth government of IRI, from the outset, set the stage for revival of the preliminary principles of NAM by proposing the common global management. The 9th and 10th governments played a major part in Islamic awakening and rethinking the imperialistic history. Seeing that the 16th NAM conference was held in Tehran, it was a favorable occasion for Iran to express common ideas on the NAM's issues, flaws and qualities and to discuss new ways of strategic promotion, identity strengthening and solidarity. Evidently, familiarity with the history of Non-aligned movement, obstacles and challenges, its discursive development in the five last decades, the main declarations from the first to 15th conference, its future trend and perspective, and Iran eventual contribution are of paramount importance. **Research method and accomplishment:** Descriptive and applied approach was adopted. The data were collected by desk approach. Various theories on Iran efficient participation in NAM, experiences of the NAM members and managers and also interview with Iranian political experts on non aligned movement will be utilized to gather documentary and valid data. It is intended to formulate a political diplomacy model (by fieldwork and survey) and efficient ways for promotion of NAM performance. This dissertation is also designed to propose a native and operational model for preservation of Iran's interests in the 16th NAM conference.

Keywords: 16th NAM conference/ Iran/ national interests/non-aligned movement // hegemony / reform of international order/

فصل اول:

کلیات تحقیق

جنبش عدم تعهد برپایه اصول احترام به تمامیت ارضی و حاکمیت ملی کشورهای عضو، عدم تجاوز، عدم دخالت در امور داخلی یکدیگر، برابری و امتیازات متقابل و همزیستی مسالمت آمیز در دهه ۱۹۵۰ شکل گرفت. این تشکل به عنوان یک تشکل مهم بین المللی، یکی از مجموعه های تأثیرگذار بر روند تحولات جهان است. این جنبش به مثابه نشانه ای از پایان دوران استعمار، اعلام مخالفت با پذیرش سلطه قدرتهای بزرگ و تریبونی آزاد برای اعلام نظرات و مواضع کشورهای جهان سوم و در حال توسعه بود و عضویت در آن به منزله دستیابی به استقلال سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به شمار می آمد. مهم ترین اهداف تعیین شده این جنبش عبارت بودند از: حق تعیین سرنوشت، حاکمیت و استقلال ملی، عدم الحاق به پیمان های نظامی چند جانبه، استقلال عمل کشورهای عضو در مقابل نفوذ بلوک بندی های سیاسی قدرت های بزرگ، مبارزه با امپریالیسم، نفی نژاد پرستی و اشغال خارجی، دموکراتیزه کردن روابط بین الملل و همکاری اقتصادی بر اساس اصل برابری در حاکمیت. به عبارت دیگر، روح اصلی اهداف بنیانگذاران فهیم جنبش عدم تعهد، نفی سلطه قدرت های سلطه گر و مبارزه با بی عدالتی در نظام بین الملل بوده است. ایران که به دلیل عضویت در پیمان نظامی مرکزی سنتو از عضویت در این جنبش محروم مانده بود در سال ۱۹۷۹ پس از پیروزی انقلاب اسلامی به جنبش عدم تعهد پیوست.

به عبارت دیگر، نظام جمهوری اسلامی ایران که از بدو تأسیس با توجه به اصول انقلاب اسلامی، از جمله اصل "نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی"، سیاست خارجی خود را همسو با اهداف جنبش عدم تعهد یافت، در نخستین فرصت یعنی سال ۱۳۵۸ (اکتبر ۱۹۷۹) در نشست ششم سران در هاوانا به عنوان هشتاد و هشتمین کشور عضو پذیرفته شد. با عنایت به همسویی یاد شده و اندیشه سیاسی اصیل و جهانشمول ایران اسلامی، کشور ما از آغاز الحاق به این جنبش به عنوان یکی از کشورهای پیشرو و صاحب نظر در پیشبرد اهداف آن شناخته می شود. در این راه ایران همواره طی همکاری و هماهنگی با اعضا در تدوین مواضع و تصمیمات جنبش در مسائل و تحولات بین المللی نقش فعالی ایفا کرده است. با سپری شدن دوران جنگ سرد و فروپاشی شوروی سابق و تغییر برخی مبانی مناسبات بین المللی به دلیل تداوم روح سلطه گری و تبعیض توسط قدرت های بزرگ جهان و در مقابل، فلسفه وجودی عدم تعهد، اعضای جنبش با استفاده از همان روح استقلال طلبی و دموکراتیزه نمودن روابط بین الملل با انرژی تازه ای روندهای جدید نظام بین الملل را به حوزه های همکاری خویش اضافه نمودند. در واقع، اصول اولیه پی ریزی جنبش مورد بحث، عمدتاً مطابق با ارزش های مشترک جامعه بشری، از جمله عدم مداخله در امور داخلی، احترام به حق تعیین سرنوشت و آزادی خواهی است.

بر این اساس برگزاری اجلاس در تهران به دلیل شرایط خاص جنبش عدم تعهد و سیاست های کلان جمهوری اسلامی ایران از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای در دیپلماسی و روابط خارجی کشور برخوردار است. . براین اساس، برنامه ریزی مناسب در همه زمینه ها با در نظر گرفتن مکان مناسب و نظارت بروند آن صورت گ رفت. این اجلاس از آنجا با اهمیت بود که جمهوری اسلامی ایران بر اساس اصل آزادی خواهی و استقلال طلبی جنبش در مقابل ابرقدرت جهانی بر استقلال خود تاکید کرده و در مقابل تحریم ها ایستاده است..

۱ + بیان مساله

جنبش عدم تعهد در اوج دوران جنگ سرد یعنی سال های پایانی دهه ۵۰ و سال های آغازین دهه ۶۰ میلادی با این امید تشکیل گردید که خارج از بلوک بندی شرق و غرب صدای سومی باشد و از حقوق کشورهای جهان سوم دفاع نماید. این جنبش به دنبال آن بود تا با گردهم آوردن دولت های نوحاسته جهان، سیستم موازنه قوای موجود که بر اساس تقسیم جهان به دو بلوک شرق و غرب بود را برهم زده و در نظام بین الملل جایگاهی برای کشورهای جهان سوم و در حال توسعه به وجود آورد. اما همانطور که در آینده بررسی خواهیم کرد، کشورهای عضو سازمان به دلایل متعدد، تعهد، جدیت و توان لازم برای رسیدن به اهداف جنبش را نداشتند و حتی در دوره جنگ سرد نیز هر یک از اعضا به سوی یکی از قطب های قدرت متمایل شدند.

در طول دوره جنگ سرد ابرقدرت ها تلاش فراوانی برای از بین بردن یکپارچگی و وحدت کامل بین اعضای جنبش عدم تعهد انجام دادند. به باور آنها اتخاذ این راه برد از سوی کشورهای جهان سوم در صورتی که با قدرت تمام اعمال می شد می توانست سیستم موازنه قوای بین المللی در نظامی دو قطبی بین دو بلوک شرق و غرب را به هم بریزد و منافع آنها را با تهدید مواجه نماید. از این رو دو ابرقدرت تلاش زیادی برای نفوذ در این جنبش نمودند تا جنبش از مسیر خود منحرف شده و از دستیابی به اهداف خود باز بماند. . مقامات آمریکایی در اظهارات خود همواره هر نوع اتحاد و بلوک بندی خارج از غرب را در حکم قرار گرفتن در جبهه مخالف و دشمنی با منافع خود تلقی می کردند. از سوی دیگر شوروی نیز با نفوذ مناسبی که بر روی کشورهای کمونیست داشت، سعی کرد با همسو نشان دادن خود با اهداف این دولت ها، رفتارهای آنها را تحت کنترل خود درآورد. بنابراین نخستین نشانه های بروز انحراف در اهداف جنبش از همان ابتدا و در رفتار برخی کشورهایی که به دو بلوک شرق و غرب وابستگی داشتند بروز نمود.

با پایان جنگ سرد و فروپاشی سیستم دو قطبی، به نظر می‌رسید که جنبش عدم تعهد می‌تواند به عنوان جایگزین مناسبی برای بلوک شرق عمل نماید و موازنه قوای از بین رفته را دوباره احیا نماید. ضمن اینکه با تحولاتی که در عرصه روابط بین‌الملل رخ داد، به نظر می‌رسید کشورهای کمیونسیتی که پیش از این به بلوک شرق وابسته بودند بتوانند استقلال عمل بیشتری داشته باشند و این امیدواری بود که جنبش عدم تعهد به جایگاه واقعی خود برسد. اما سیستم نظام بین‌الملل تک قطبی نیز همانند سیستم دو قطبی مشکلات خاص خود را داشت و مانع از این شد که جنبش بتواند خود را با شرایط جدید تطبیق داده و کارآیی خود را افزایش دهد. در مقابل وابستگی برخی کشورهای کمونیست به اتحاد جماهیر شوروی در دوره جنگ سرد، برخی کشورهای دیگر هم بودند که به جبهه غرب و آمریکا وابستگی‌هایی داشتند. سایر کشورهای مستقل نیز عملاً توان رویارویی با آمریکا را نداشتند و در صورت رویارویی هزینه‌های بسیار زیادی را متحمل می‌شدند. از این رو انسجام و اتحاد لازم برای مقابله با نظام تک قطبی حاکم بر عرصه روابط بین‌الملل در بین کشورهای جنبش عدم تعهد حاصل نگردید و بسیاری از کشورهای عضو علی‌رغم اصول جنبش عدم تعهد، عملاً راه تعامل، همکاری و تعهد با غرب را در پیش گرفتند.

از این رو، مهمترین دلایلی که منجر به ناکارآمدی جنبش عدم تعهد در نظام بین‌الملل جدید شده است به چند مورد باز می‌گردد. از جمله می‌توان به ساختار هژمونیک نظام بین‌الملل تک قطبی که در واقع اجازه فعالیت و اقدام به گفتمان‌های معارض را نمی‌دهد اشاره نمود. در این راستا در صورتی که گفتمان‌های مذکور ضعیف و فاقد پشتوانه لازم باشند، بایستی عرصه را واگذار نماید که این موضوع در مورد جنبش عدم تعهد تا حدودی صدق می‌کند. از دیگر مشکلات موجود بر سر راه جنبش عدم تعهد، بحث جهانی شدن و فراگیر شدن سیستم لیبرال دموکراسی به عنوان تنها الگوی حاکم بر تعاملات جهانی می‌باشد که اکثر کشورهای جنبش عدم تعهد را در خود جذب نموده است. در این چارچوب، جهانی شدن در تمامی شئون و جنبه‌های زندگی باعث غلبه الگوها و شیوه‌های رفتاری غربی در بین کشورهای جهان گردیده و کشورها خواسته یا ناخواسته قدم در راه تعامل و همکاری با دنیای غرب می‌گذارند. بنابراین یکی دیگر از مشکلات برون سازمانی جنبش عدم تعهد جهانی شدن و همه‌گیر شدن الگوی سیاسی و اقتصادی غرب است.

در نتیجه می‌توان گفت واقعیتهای موجود در عرصه بین‌الملل نشان می‌دهد که «امروزه هیچ یک از کشورهای جهان سوم به استقلال اقتصادی نرسیده‌اند و اگر چه تشکلی به نام غیرمتعهدان تشکیل داده‌اند، اما اغلب به طرق مختلف به قدرت‌های بزرگ وابسته هستند.»

(منصوری ۱۳۸۵، ص ۱۶۰-۱۶۱)

که این مسئله به خوبی دربرخی تعارضات بینالمللی رخ می نمایند، اما جمهوری اسلامی ایران همیشه یکی از کشورهایی بوده است که در مقابل جهان تک قطبی ایستادگی کرده است و ابرقدرت بزرگ در شرایط کنونی با اعمال تحریم های سنگین درصدد به انزوا کشیدن ایران است. بنابراین جمهوری اسلامی با میزبانی جنش عدم تعهدها و به عهده گرفتن رهبری اینجنش در شرایط کنونی درصدد به شکست کشاندن این توطئه ها و همچنین ارتقای جایگاه ایران در جهان با وجود تحریم های ابرقدرت جهانی است. بنابراین سوال اساسی تحقیق این است که برگزاری جنش عدم تعهد در ایران تاچه حد توانسته است توطئه دشمنان و ابرقدرت جهانی را در راستای به انزوا کشیدن ایران شکست داده و جایگاه ایران را در مناسبات بین المللی ارتقاء دهد. همچنین میزان تاثیر گذاری ایران در رمان ریاستش بر جنش عدم تعهد بر آینده این جنش چه چگونه خواهد بود.

۱-۴- سوالات تحقیق

- ۱- کشورمان در رسته به اهداف ملی خود در خلال برگزاری شانزدهمین اجلاس جنش عدم تعهد تا چه حد موفق بوده است؟
- ۲- برگزاری اجلاس سران جنش عدم تعهد در تهران تا چه حد توانست جایگاه ایران را به عنوان یک قدرت مؤثر در روابط بین الملل نشان دهد؟
- ۳- برگزاری اجلاس تا چه حد توانست برنامه کشورهای غربی در جهت منزوی کردن ایران را بی تاثیر نماید؟
- ۴- تا چه اندازه جنش عدم تعهد به اهدافی که در پانزده دوره گذشته خود به تصویب رسانده است دست یافته و در نظارت بر اجرای آنها موفق بوده است؟
- ۵- ریاست دوره ای جمهوری اسلامی ایران بر جنش عدم تعهد چه تاثیری بر این جنش و منافع ملی ایران خواهد داشت؟

۱-۴- اهداف تحقیق

اهداف اصلی تحقیق را می توان به موارد زیر خلاصه کرد :

- بررسی نظر مردم در مورد موفق بودن کشورمان در رسیدن به اهداف ملی خود از برگزاری اجلاس جنش عدم تعهد

- بررسی تاثیر برگزاری اجلاس بر جایگاه ایران در روابط بین الملل
- بررسی تاثیر برگزاری اجلاس در تهران در شکست برنامه منزوی کردن ایران توسط کشورهای غربی
- بررسی میزان تحقق اهداف جنبش از دیدگاه مردم
- بررسی تاثیر ریاست دوره ای جمهوری اسلامی بر آینده جنبش عدم تعهد و منافع ملی ایران

فصل دوم:

تاریخچه و ادبیات تحقیق